

Kroměříž (okr. Kroměříž)**Ul. Kojetínská, Školní, Ulička.**

Vrcholný středověk – novověk. Město. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Kroměřížska, p. o., inv. č. A30708–A30717, A30922–A30925.

Lokalizace: WGS-84: 49.3005203N, 17.3859444E; 49.2996097N, 17.3864622E; 49.2985814N, 17.3884764E

Při rekonstrukci místní sítě plynovodního potrubí na ulici Kojetínská v Kroměříži byly zjištěny pozitivní archeologické situace ve třech úsecích stavby. V prvním případě se jednalo o prostor parku na křižovatce ulic Kojetínská a Štěchovice. Kamenná konstrukce základu budovy barokního či předbarokního stáří (na indikační skice z roku 1830 není zobrazena) byla situována kolmo ke stávající uliční čáře a pravděpodobně souvisí s budovou zachycenou v tomto prostoru při loňské etapě rekonstrukce místní sítě plynovodního potrubí, která končila právě v místě parku (Popelka, Paulus 2023). Několik metrů jižněji byl v rýze dokumentován suterén rezidenční stavby, snad ještě dřevohlinité konstrukce, o jejíž prostorové dispozici však vzhledem k omezeným možnostem výzkumu (dokumentace vertikálních profilů) není možné sdělit nic bližšího. Situace je nepočteným a málo průkazným materiálem datována do období vrcholného středověku až raného novověku.

Další zahluubený objekt byl zdokumentován na profilu výkopu ve východní části ulice Školní a poskytl opět materiál, který je možné rámcově zasadit do výše zmíněného období. Je pravděpodobné, že se stále jedná o situace související s širšími hospodářskými aktivitami v okolí intravilánu obce Štěchovice, později integrované do města Kroměříže. Doklady sídlištních aktivit lze tedy očekávat minimálně ve vzdálenosti až 130 m (oběma směry – severozápadním i jihovýchodním) od ulice Štěchovice, která tvořila hlavní komunikační osu původní obce.

Třetím místem, kde byly sledovány stopy staršího osídlení, je ulice Ulička, spojující ulici Kojetínskou s ulicí Malý val, lemující z vnější strany jihozápadní část hlavní městské fortifikace. V tomto prostoru byly na bázi výkopu vedeného v nové trase plynovodu dokumentovány dva horizonty kulturní vrstvy. Mladší horizont souvisí se středověkými aktivitami, ten starší náleží pravěkému období a souvisí s prostorově rozsáhlým sídlištěm, rozkládajícím se na výrazném návrší nad nivou řeky Moravy, kde je později založeno i centrum města Kroměříže.

Literatura

Popelka, M., Paulus, M. 2023: Kroměříž (okr. Kroměříž). *Přehled výzkumů* 64(2), 132.

Summary

During the reconstruction of the local gas pipeline near Kojetínská Street in Kroměříž (Kroměříž District), vertical profiles revealed evidence of medieval and modern-period settlement.

Miroslav Popelka, Martin Paulus

Kroměříž (okr. Kroměříž)**Ul. Křížná, parc. č. 119/3.**

Středověk, novověk. Město. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Kroměřížska, p. o., inv. č. A31043–A31054.

Lokalizace: WGS-84: 49.2978186N, 17.3942700E

V roce 2023 byly po severozápadním, severovýchodním a jihovýchodním obvodu budovy na parcele č. 119/3 na ulici Křížná v Kroměříži prováděny práce zaměřené na umístění svislé vnější hydroizolace objektu. Paralelně s těmito pracemi probíhal také archeologický výzkum, který byl negativně ovlivněn pozdním nahlášením prací a také nedodržením základních podmínek BOZP pro práci v otevřených výkopech s hloubkou větší než 120 cm. Přesto byly na severozápadním profilu zdokumentovány konstrukční prvky ve formě základových zdív, které reprezentují původní stavební vývoj, kdy předmětná budova byla spojena se zadním traktem domu se současným číslem popisným 111/59, jehož čelní strana je orientována do Velkého náměstí. Zajímavá situace byla zjištěna na severozápadním nároží objektu, kde byla dokumentována základová zdiva K900/K901. Starší základ K900 měl výrazně hlubší spáru, zatímco základové zdivo K901, doložené ze strany uliční čáry, mělo menší hloubku základové spáry, avšak výrazně větší mocnost. To je pravděpodobně doklad zvětšení hmoty základu za účelem získání větší statické opory pro zvýšení budovy o další nadzemní patra.

Jihozápadně od nároží byl dokumentován profil, na kterém byly zjištěny nejméně dva požárové horizonty. Mladší požárový horizont by snad mohl souviset s historicky doloženým velkým požárem z roku 1643 za doby třicetileté války (Štěpaníková 2021, 21). Pro historický vývoj města je však zajímavější níže uložená požárová vrstva tvořená spečenou mazanicí, která se v profilujevila prostorově ohraničená v délce přibližně 2,5 m, a je možné o ní uvažovat jako o reliktu nadzemní stavby dřevohlinité konstrukce s podlahou zahluobenou pod úroveň terénu. Pod touto vrstvou byl z profilu získán keramický fragment, který je možné spolehlivě datovat do závěru raného středověku, tedy do doby, kdy Kroměříž byla pouze trhovou vsí. Na tomto místě je důležité zmínit, že ulice Křížná se nachází nedaleko Riegrova náměstí, kde je staršími výzkumy Muzea Kroměřížska, p. o., doložen předlokační horizont (Pělučová 2021, 5–6).

Stratigrafii bylo možné zachytit také na jihovýchodním profilu, kde se podařilo zdokumentovat poměrně nízký profil až po podložní vrstvy tvořené štěrkopísky. Většina dochovaných intaktních vrstev v této části obsahovala vrcholně středověký materiál. Severovýchodní profil byl k dokumentaci nevhodný, jelikož po celé jeho délce probíhaly paralelně s osou budovy inženýrské sítě.

Literatura

Pělučová, L. 2021: Kroměříž „Riegrovo náměstí č. p. 159 a č. p. 160“ sídlištní a výrobní objekty. Rkp. náleзовé zprávy M-TX-202100341 [cit. 2024-08-26]. Uloženo: Archiv náleзовých zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202100341>.

Štěpaníková, M. 2021: *Brunův průvodce městem Kroměříž* [online]. Rkp. bakalářské práce. Masarykova univerzita. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Uloženo: Archiv závěrečných prací Masarykovy univerzity. [cit. 2024-12-09]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/v9trm/?id=243118>.

Summary

Stratified contexts, investigated during the installation of waterproofing on Plot No. 119/3 in Křižná Street in Kroměříž (Kroměříž District), documented the site's development from the Early Middle Ages. Additionally, structural elements related to the architectural development of adjacent buildings were documented.

Miroslav Popelka

Kroměříž (okr. Kroměříž)

Riegrovo náměstí č. p. 149/33, parc. č. 165.

Vrcholný středověk – novověk. Město. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: bez nálezu.

Lokalizace: WGS-84: 49.2966364N, 17.3941733E

Při rekonstrukci kanalizace ve vnitrobloku parcely č. 165 na Riegrově náměstí v Kroměříži byly zachyceny čtyři původní prvky tvořící zdi / základová zdiva konstrukcí souvisejících s vývojem parcely v jižní části historického jádra města Kroměříže. Liniový výkop v délce 60 m odhalil původní plastovou trubku a došlo k její výměně za širší a průchodnější; tento výkop byl zřejmě již sledován pracovníky Muzea Kroměřížska, p. o., při předchozí rekonstrukci objektu.

Vzhledem k malému rozsahu akce jsou výrazně omezeny interpretační možnosti doložených situací. Konstrukce K900 a K901 mohou tvořit pozůstatky zástavby přičleněné v zadním traktu parcely k hradební zdi, případně se jedná o zbytky stavby a její vnitřní členění, zasahující původně východní polovinu parcely před jejím scelením a průrazem hradby ulic Šafaříkova. Konstrukce K902 by mohla představovat pozůstatek historické (barokní/klasicistní) kanalizace (koresponduje po západní hraně parcely s trasou stávající kanalizace) a suk cihlového zdiva K903 v nároží budovy je možné považovat za určitý zpevňovací pilíř, případně by se dle náznaku zaklenutí k západu mohlo jednat o prvek související s konstrukcí K902 (historická stoka). K ověření těchto vývodů by bylo nutné porovnat dokumentaci s celkovým plánem z výzkumu Muzea Kroměřížska, p. o., nálezořivá zpráva ze staršího výzkumu však doposud nebyla vyhotovena.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

Several structural elements associated with earlier settlement activities on Plot No. 165, located on the southern edge of the historic core of Kroměříž, were documented during the reconstruction of the sewer system in the inner yard of House No. 149/33 at Riegrovo Square in Kroměříž (Kroměříž District).

Miroslav Popelka, Martin Paulus

Kroměříž (k. ú. Vážany u Kroměříže, okr. Kroměříž)

Vážany; jihovýchodní okraj intravilánu, parc. č. 456.

Starohradištní období (RS2), mladohradištní období (RS4). Sídliště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Kroměřížska, p. o., inv. č. A30866–A30921.

Lokalizace: WGS-84: 49.2779042N, 17.3924889E

Při stavbě rodinného domu na parcele č. 456 v katastrálním území Vážany u Kroměříže se podařilo registrovat dva horizonty

předchozí lidské aktivity. V prvním případě se jednalo o pravěkou kulturní vrstvu obsahující nálezy z doby bronzové a mladší doby železné (Popelka 2024a; 2024b). Druhou fází osídlení re-prezentuje rané středověké období, ze kterého byly prozkoumány celkem tři zahloubené objekty – potravinářská pec s předpeční jámou (K500/K501) a nevýrazně zahloubený objekt oválného půdorysu (K502). Keramický materiál mladšího horizontu osídlení je typický pro závěr raného středověku (RS4) a souvisí s aktivitami v širším prostoru historického jádra obce (parcela bezprostředně navazuje na zadní trakty usedlostí tvořících původní centrum obce). Zajímavá byla geologická situace na ploše stavby, kde ani po vyhloubení základových pasů nebylo dosaženo podloží a veškeré situace mladšího horizontu byly zapuštěny do nadložních vrstev, které se vytvořily kombinací erozní a hydrologické situace na hranici nivního prostoru.

V ploše stavby byla provedena také detektorová prospekce, kdy kovové nálezy časově korespondují s keramickým materiálem (bronzová jehlice, část latéské spony). Nálezem, který vybočuje z výše uvedeného chronologického rámce, je stříbrné nebo postříbřené (?) opaskové kování podkovovitěho tvaru (tzv. chránič dírky), zdobené dvěma esovitými úponkami (obr. 57). Kování je typické pro avarský kulturní okruh, lze jej přiřadit ke značně variabilnímu typu 166 podle J. Zábojníka (1991, 236, Taf. 32: 20–23), kladenému především na počátek pozdní doby avarské (fáze PDA I, tzn. na počátek 8. století). Datování diskutovaného exempláře však bude možné stanovit až po zjištění přesných analogií v avarských hrobech v Karpatské kotlině.

Literatura

Popelka, M. 2024a: Kroměříž (k. ú. Vážany u Kroměříže, okr. Kroměříž). *Přehled výzkumů* 65(1), 209.

Popelka, M. 2024b: Kroměříž (k. ú. Vážany u Kroměříže, okr. Kroměříž). *Přehled výzkumů* 65(1), 226.

Zábojník, J. 1991: Seriation von Gürtelbeschlaggarnituren aus dem Gebiet der Slowakei und Österreichs (Beitrag zur Chronologie der Zeit des awarischen Kaganats). In: Z. Čilinská (ed.): *K problematice osídlenia stredodunajskej oblasti vo včasnom stredoveku*. Nitra: Archeologický ústav Slovenskej akadémie vied, 219–321.

Obr. 57. Kroměříž. Stříbrné (?) opaskové kování pozdně avarského typu. Foto M. Popelka.

Fig. 57. Kroměříž. Late Avar silver (?) belt fitting. Photo by M. Popelka.

Summary

Several contexts from the Early Middle Ages (RS4) were examined during the construction of a family house on Plot No. 456 in Kroměříž (Vážany u Kroměříže cadastral area, Kroměříž District). A silver (?) belt fitting of the late Avar type was recovered during the excavation (Fig. 57).

Miroslav Popelka